

Jordi Canals i Piñas
Trieste, Italia

Presentamos la traducción catalana inédita de un fragmento de la novela de Ivan Cankar, *Hiša Marije pomočnice* (1904). El lector esloveno, suficientemente familiarizado con la figura y la obra de Ivan Cankar (1876-1918), no precisará ulterior introducción. No así el lector ibérico sobre el que pesa la desatención del mercado editorial peninsular hacia las literaturas eslavas minoritarias, y muy especialmente hacia la literatura eslovena.

La primera edición de *Hiša Marije Pomočnice* [*La casa de María Auxiliadora*] fue piedra de escándalo en la provinciana y burguesa sociedad eslovena a principios de siglo. La novela, que es una áspera descripción de la sección de enfermedades infecciosas del hospital infantil de Viena, delata la influencia del simbolismo francés y del decadentismo italiano. Hemos escogido el episodio que a nuestro parecer mejor puede ser leído una vez desgajado de su contexto. La moraleja del fragmento es transparente: Cankar logra sugerir el destino de quien no se conforma con su prisión; o, mejor dicho, de quien a la seguridad de la cárcel prefiere la libertad de la muerte.

Con respecto a la traducción baste decir que hemos tratado de ajustarnos con la mayor fidelidad posible al original esloveno que ha regido en todo momento nuestra tarea. Sólo una vez terminado el primer borrador lo confrontamos con la traducción al italiano de Marija Pirjevec (Pordenone, 1983), que desgraciadamente nos sirvió más para disentir de sus soluciones que para corregir las imperfecciones de nuestro trabajo. Los errores de traducción han de ser imputadas a quien firma estas líneas; el mérito de la corrección final del texto en catalán a Salvador Pujol i Argudo.

Ivan Cankar:

L'ANARQUISTA [Fi del capítol 4]

L'hivern s'apropava, elles l'escoltaven al vespre picar a la finestra. Fora, els arbres havien ja perdut la fulla. El sol escalfava poc, llúia com si fos dins d'aigua freda, allí encès en l'ample riu lent on començava a amagar-se sota el gel lluent.

Però allí dins no hi havia hivern, ni fred, ni tramuntana. L'hivern havia arribat com el Nen Jesus, càlid i benèvol. Arribà com el fill de Déu i com la Germana Cecília, que havia enllestit el pessebre i somreia, ulls somrients plens de bells secrets.

La Germana Cecília havia vingut al matí ben d'hora, amagant quelcom de bellugadís entre les mans.

Noies, mïreu!

S'ajupí, obrí les mans i allò saltà a terra: desmanegat, feixuc, obscur.

Elles, totes rialleres, van començar a fer xivarri.

Un pardal! Un pardal!

El pardal no feia cas de res ni de ningú. Era encara molt jove, no podria encara espicassar i caldria donar-li de menjar al bec. Era tot esbullat i lleig; la cua encara no li havia crescut i el plumall li penjava cap avall, descurat i desmanegat com un abric remullat. El bec era molt ample, els ulls amb prou feines es veien. Feia saltirons, com si volgués caure amb el cap, i feia soroll amb les potes com si portés espardenyets. Totes eren al seu voltant, però ell va aconseguir deslliurar-se'n i de cop i volta -tap, tap- era ja sota el llit.

On l'ha trobat, Germana Cecília?

Es gelava al jardí; havia caigut de l'arbre perquè encara no és prou gran per volar, el pobre!

Feia xivarri sota el llit, on havia ensopegat amb una espardenya o qui sap què. I va aparèixer de sobte a l'altra banda: tap, tap...

La Germana Cecília es va girar i, com era tan obscur i maliciós sota aquell abric remullat, va somriure.

Anarquista!

I l'anarquista no es va domesticar, no li agradaven les habitacions maques, blanques i escalfades. No li agradaven tampoc les moixaines. Van voler donar-li menjar. Malçi el va portar amb ella al llit, per tal d'escalfar-lo. No va voler ni menjar ni escalfar-se. Amb prou feines Malçi va adonar-se'n i ja havia caigut aparatósament a terra i tap, tap...

Què et passa, pardal? va preguntar Malçi contrariada; estava empipada, perquè no li feia cas i perquè no li agradaven les seves moixaines.

No saps donar-li menjar! li deia Lojzka i li anava al darrera per l'habitació; ell feia saltirons arreu i la defugia; Lojzka n'estava ben tipa.

Qui ens ha portat aquest animal brut? Si no li agrada estar ací dins, que vagi a morir de fred!

L'anarquista cercava, només Déu sap què; cercava pels racons, havia ja recorregut l'habitació en totes direccions; si descansava es retirava a l'obscuritat i llavors semblaven lluir els dos ulls tossuts i rebels.

Volien tornar-li la llibertat, però la Germana Cecília ho va impedir. *Ja busca les molles de sota la taula; quina necessitat hi ha que es geli?*

El pardal es va apropar a Lojzka; li va donar una empenta amb la mà i elles van riure quan va caure, tot balancejant-se i fent saltirons. Va arribar sota la finestra, y va començar a mirar cap amunt i a fer saltirons. Les ales eren dolentes, i per molt que s'esforçava queia darrera cada temptativa; era capaç d'aixecar-se quasi a dos pams de terra, però no arribava ni tan sols al marge del llit més baix. Saltava sense descans devant la finestra, tot l'ample que era; saltava aquí, més enllà, però no trobava cap lloc més baix.

Rezika va tenir llàstima, el va aixecar fins l'ampit. I de seguit va donar un salt, va topar amb el cap contra el vidre, amb el cos petit i maldestre. L'impacte el va tirar enrera, caient a l'ampit de la finestra. Es va aixecar a l'instant, va anar per l'ampit més lluny, va saltar i una vegada més va topar-hi. I novament va rebotar, novament va caure a terra i es va aixecar a l'instant. Es va deturar al centre de l'ampit i va mirar cap enfora: allí hi havia el cel, hi havia les cases obscures, la petita capçada d'un arbre nu. I l'anarquista es va oblidar de l'impacte que l'havia tirat a terra, perquè allí hi havia el cel i hi havia les cases negres i hi havia els arbres nus i tot era tan a prop...

Una vegada més es va sentir un cop sord i novament va caure. Va voler aixecar-se de pressa, però les potes no el sostenien, es va incorporar com va poder i va anar més enllà per l'ampit. No veia què era el que l'havia tirat cap enrera; només va veure això: que fora hi havia el cel, i fora hi havia els arbres. I es va repetir el cop sord, sense fi, com si donés un cop de puny contra la finestra.

Però vés-te'n! Au, vés-te'n! Salta! Salta! Hop!

Lojzka somreia amb malícia, totes eren al voltant i miraven com saltava i queia.

Vés-te'n. si no t'agrada casa nostra! Salta, anarquista!

Va topar i amb les potes enlaire va caure a terra, com un cabdell pesat i negre.

És mort!

Totes miraven, però cap no es va commoure. El pardal es va agitar, va moure les potes groguenques, es va aixecar.

Hei, pardal! -va encendre's d'ira la petita Lojzka- És com si fos de fusta.

Tan aviat com es va aixecar, va fer novament un salt en la direcció de la finestra, però amb prou feines d'un pam d'alçada, queia més feixugament, ja més amb el pit i amb el cap que no pas amb les potes. Però no es cansava, semblava veure amb claredat que el salt seria a la fi prou alt per poder volar cap enfora, on hi havia el cel i on hi havia els arbres. Ja no es va sentir més la seva veu, no hi havia ningú amb qui parlar, enfadar-se, o demanar-li res.

I saltava incessantement, corria per la finestra, saltava i queia.

Però quan va mirar cap allà dalt, davant els seus ulls tot es va enfosquir, va desaparèixer el cel, van desaparèixer els arbres, la nit de les obscures construccions es va estendre i estendre fins que ho va cobrir tot.

Amb prou feines va saltar encara un dit; però vet ací que ja no hi havia res més, ni tan sols la finestra...

Ja no es van fixar més en ell, el llum era ja encès, es preparaven per anar a dormir. Va deixar de caure, ja no feia més soroll amb les potes. L'anarquista es va amagar, només Déu sap a on. Res més no s'agitava. Van dormir-se...

Quan l'endemà Lojzka va voler posar-se les espadenyes, es va espantar i va fer un crit. Un cabdell negre va caure de l'espadenya, on s'havia amagat molt endins.

Va empènyer aquella matèria amb la cama, l'anarquista li feia basques. Les ungles estaven enrotllades d'una manera estranya, encorbades; el cap era tot ell una ferida, amb prou feines es reconeixia on hi havia els ulls i on el bec, tot era sagnant i escabellat.

Amb l'escombria el van fer fora, cap al passadís.

Va morir així, sense deixar rera seu ni tristesa ni record.